

2004. – 1173 с. – (Митна справа в Україні).
16. Пашко П., Демченко В., Павлюк В. Заходи митно-тарифного регулювання як складова реалізації митної політики України. – Вісник АМСУ. – 2005. – №4(28). – С. 3-7.
 17. Мунтіян В.І. Економічна безпека України: Монографія. – К.: Вид-во КВІЦ, 1999. – 440 с.
 18. Пашко П.В. Інституційний механізм реалізації митної політики. – К.: Фінанси України. –2004, №11 (108). – С. 153–155.

Пашко П.В. Таможенная составляющая в системе экономической безопасности государства. Представлены результаты исследований роли и места таможенной безопасности в системе национальной безопасности государства. Раскрыто понятие «таможенная безопасность».

Ключевые слова: национальная безопасность, экономическая безопасность, таможенная безопасность.

Pashko P.V. Customs Component in the System of State Economic Security

The results of researches of role and place of custom safety are presented in the system of national safety of the state. The definition of «customs security» is determined.

Key words: national security, economic security, customs security.

Надійшло 12.03.2008 р.

УДК 338.53[330.111.4+332.1](477)

С.Л. Шульц

Ціновий чинник інтегрованості економічного простору України

Обґрунтовуються методологічні підходи до розуміння єдності економічного простору країни. Акцентується увага на проблемах просторової інтеграції ринків і розглядаються умови, методичні підходи і прийоми оцінки інтегрованості регіональних ринків товарів. Проаналізовано ступінь інтегрованості регіональних ринків з національним та визначені фактори, що впливають на ці процеси.

Ключові слова: єдність економічного простору, просторова інтегрованість ринку, розходження регіональних цін.

Сучасний етап розвитку регіоналістики пов'язаний не тільки з вивченням процесів регіоналізації економічного простору України, об'єктом якого є феномен просторової нерівномірності і міжтериторіальної диференціації, а й

з дослідженням особливостей розвитку та впливу інтеграційних процесів на формування економічного простору України. Цей вектор регіональних досліджень є закономірним, оскільки в сучасній економічній науці набуває розвитку методологічна парадигма економічного простору, засадничі положення якої базуються на взаємодії суб'єктів господарювання різних рівнів у горизонтальному та вертикальному вимірах простору та сукупності економічних відносин і взаємозв'язків, результатом яких є економічні процеси та явища, що формують нову якість середовища життєдіяльності людини.

В умовах посилення глобалізаційних процесів, політичної та економічної нестабільності стратегічним пріоритетом сучасної регіональної політики України має стати досягнення єдності українського суспільства та економічного простору країни, що відіграватиме роль важливого фактора забезпечення соціальної та економічної безпеки держави. З огляду на вищесказане, дослідження єдності та інтегрованості економічного простору є актуальним завданням сучасної регіональної економіки.

На нашу думку, єдність економічного простору може розглядатись з декількох позицій: інституціональної однорідності щодо формування середовища життєдіяльності (політико-правовий аспект єдності); інтегрованості внутрішнього ринку, завдяки чому в межах країни відбувається вільне переміщення товарів і капіталів між територіями; просторової рівноваги щодо розподілу центрів та інтенсивності економічних потоків; спільності соціокультурного середовища [1, с. 78].

Оскільки ринок є місцем концентрації сукупності економічних відносин та різноякісних економічних взаємодій, ми розглядаємо його як одну із форм існування економічного простору. Відповідно, просторова інтеграція регіональних ринків є одним з важливих процесів трансформації економічного простору країни. З огляду на це, єдність економічного простору ми пропонуємо оцінювати шляхом визначення ступеня інтегрованості ринку на основі аналізу просторової поведінки цін.

Про зв'язаність сегментів просторово розділеного ринку товарів свідчать обсяги торгівлі між сегментами ринку і трансакційні витрати внутрішніх та зовнішніх торговельних угод. Зазвичай, аналіз товарних потоків при дослідженні інтеграції міжнародних ринків здійснюють шляхом оцінки співвідношення зовнішньоторговельного обороту і ВВП. Однак, як зазначає К.П. Глуценко, оцінка зв'язку між інтеграцією і обсягами товарообороту не є однозначною. Вчений стверджує, що досконалії інтеграції не завжди відповідають певні обсяги товарообміну між сегментами ринку. Підтвердженням цього є наступні міркування: обсяги торгівлі між будь-якою парою країн можуть бути більшими, ніж між іншою парою, хоча торговельні бар'єри у першому випадку можуть бути вищими. Таким чином, визначення інтеграції ринку, засноване на показнику товарообігу між сегментами ринку, не повною мірою узгоджується з теоретичними положеннями трактування інтеграції [2, с. 24]. Окрім того, в умовах України статистичні дані про товарообмін між окремими територіальними сегментами ринку у натуральному вимірі є малодоступними. Тому просторовий опис інтегрованості ринку може базуватись на оцінці просторової цінової диференціації, яка передбачає одночасний аналіз часових і просторових рядів рівнів цін.

Аналіз динаміки індексів споживчих цін (ІСЦ) може бути використаний для оцінки загальних цінових та інфляційних тенденцій. Оцінюючи динаміку ІСЦ протягом 1995-2007 рр. доходимо висновку про синхронність динаміки ІСЦ на продовольчі, непродовольчі товари і послуги та циклічний характер динаміки споживчих цін. Згідно з даними рисунку 1 впродовж 1995-2007 рр. чітко

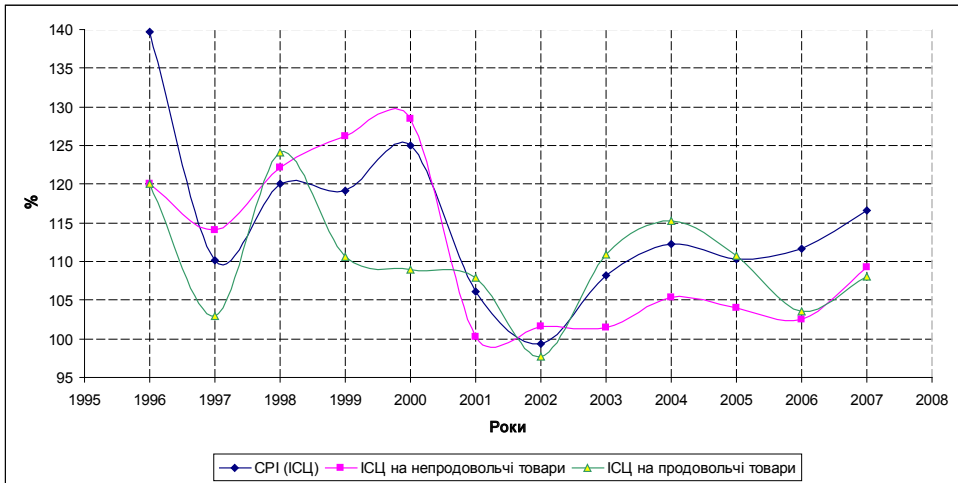

Рис. 1. Динаміка індексів споживчих цін в Україні в період 1996-2007 рр.

простежуються два цикли динаміки ІСЦ: перший цикл охоплює період 1997-2001 (2002) рр.; другий – 2001(2002) – 2007 рр.

Якщо розглядати цінову динаміку з 1991 р., то доцільно виділяти ще один цикл динаміки ІСЦ, який охоплює початковий етап лібералізації цін в Україні (період 1991-1995 рр.), що характеризувався високими значеннями ІСЦ та стрибкоподібною динамікою змін цього показника.

У наукових публікаціях висловлюється думка про недостатню обґрунтованість доцільності використання ІСЦ для оцінки просторових аспектів диференціації цін. Це пов'язано з тим, що фактично аналіз ІСЦ дозволяє аналізувати розходження не між рівнями цін, а між змінами рівнів. Крім того, властивістю ланцюгових індексів є їх залежність від траєкторії, що перешкоджає реальній оцінці розмаху цін. За умов збігу цін у двох регіонах, на початку і наприкінці досліджуваного часового проміжку, в середині динамічного ряду ціни можуть суттєво різнитись. До того ж ціни можуть по-різному змінюватись у регіонах кожного року. В результаті відбувається нарощення розходжень між невідомими реальними рівнями цін [3, с. 48].

У своїх дослідженнях К.П. Глущенко емпірично доводить непридатність ІСЦ для аналізу просторових цінових розходжень та вимірювання розмаху варіації цін. Автор зазначає, що цей висновок є правильним не тільки для Росії, а й для інших країн. Тому для аналізу інтеграції регіональних ринків краще використовувати абсолютні ціни, а не їх зміни. Доступні дані можуть охоплювати лише окремі субринки або обмежені часові проміжки. В цій ситуації доцільно пожертвувати повнотою аналізу на користь його коректності. Крім того, «ІСЦ не можна використовувати для зіставлення різних показників, які потребують розмірності цін у різних регіонах. Йдеться про реальні доходи, реальне споживання, вартість життя тощо» [2].

З огляду на це, для аналізу просторової цінової диференціації пропонуємо використовувати доступні статистичні показники – абсолютні показники середньорічних регіональних цін продукції сільського господарства та регіональних цін набору основних продуктів споживання із 24 найменувань продуктів. Останні надаються органами державного контролю за цінами в результаті проведення

оперативного моніторингу середніх цін на споживчі товари на продовольчих ринках регіонів України.

Дослідження присвячені проблемі цінової диференціації, зазвичай, базуються на доведенні емпіричної гіпотези стосовно дії закону єдиної ціни. Саме цей закон вважають вихідним для оцінки інтегрованості ринку.

Згідно із законом єдиної ціни на конкурентних ринках однакові товари повинні продаватись за однаковими цінами незалежно від місця їх продажу [4, с. 400]. Тобто, за відсутності перешкод руху товарів між географічними сегментами ринку (регіонами) в них встановлюється однакова ціна. Регіони вважаються інтегрованими, якщо траєкторії зміни цін у них збігаються з точністю до випадкових змін [3, с. 47].

Закон єдиної ціни у формалізованому вигляді можна записати через співвідношення цін товару у різних сегментах ринку, а саме:

$$\frac{P_{rt}}{P_{st}} = 1, \quad (1)$$

де P_{rt} – ціна товару у просторовому сегменті ринку r ;

P_{st} – ціна товару у просторовому сегменті ринку s ,
або у логарифмованому вигляді закон має вигляд:

$$P_{rst} = \frac{L_n}{P_{rt} - P_{st}} = P_{rt} - P_{st} = 0, \quad (2)$$

де P_{rst} – логарифм відносної ціни товару (в r відносно s) – називається процентним диференціалом або ціновим розривом між r і s , або різницею цін між r і s [5].

Оскільки закон єдиної ціни стосується всіх мобільних товарів, то він має виконуватись і для будь-якого агрегату (набору) таких товарів. Слід зазначити, що при дослідженні процесів інтеграції міжнародних ринків використовують не закон єдиної ціни, а закон паритету купівельної спроможності. Формулювання останнього відрізняється від закону єдиної ціни тим, що замість ціни товару в ньому фігурує рівень цін товарів або вартість набору товарів споживчого кошика. У цьому дослідженні під P_{rt} і P_{st} розуміється не тільки вартість агрегованого товару, а й рівень цін товарів.

Перевірці дієвості закону єдиної ціни присвячено доволі широке коло праць зарубіжних вчених, серед яких Дж. Френкел, Є. Стейн, С. Дж. Вей, Енгел, Роджерс, В. Коен, С. Філіпс, Б. Гарднер, К. Брукс, де Марсі та багато інших. Слід окремо відзначити когорту російських вчених, дослідження яких присвячені проблематиці просторової інтегрованості ринку і просторової поведінки цін. Ця проблематика висвітлена у наукових працях К.П. Глуценко, Г.Ф. Юсупової, Е. Зарової і Н. Проживиної. Так, у роботах Г.Ф. Юсупової досліджено особливості інтеграції російського ринку пшениці протягом 1999-2001 рр. Дослідниця довела, що ринок пшениці не є цілком інтегрованим, однак можна говорити про формування окремих інтегрованих просторових субринків [6, с. 5]. К.П. Глуценко доводив дію закону єдиної ціни на основі оцінки зв'язків між різницями цін і різницями душевого попиту, індикаторами останнього обрано дохід на одну особу

населення [7]. Особливої уваги заслуговують публікації з даної проблематики українського вченого А. Ревенка, в яких акцентується увага на факторах зростання цін, особливостях інфляційних процесів, регіональних відмінностях цін на продовольчі товари [8].

Серед науковців немає одностайної думки стосовно дієвості закону єдиної ціни на практиці. Однак так чи інакше всі дослідження дають відповідь на питання щодо наявності чи відсутності тенденції до наближення цін у просторових сегментах ринку.

Враховуючи існуючі методичні напрацювання з проблематики просторової інтеграції національного ринку пропонуємо ступінь його інтегрованості теж визначати, спираючись на дію положення єдиної ціни. Дослідження цінової диференціації і дисперсії між просторовими сегментами ринку доцільно проводити, використовуючи наступні методичні підходи і прийоми:

- дослідження просторової ринкової інтеграції шляхом аналізу різниці регіональних цін на сільськогосподарську продукцію з урахуванням обсягів продукції, що реалізується на регіональних ринках (на базі зваженого коефіцієнта варіації регіональних цін) та міри волатильності різниці регіональних цін (за показником середньоквадратичного відхилення цін, який свідчить про розмах варіації регіональних цін);
- оцінка впливу віддаленості регіонів на диференціацію регіональних цін товарів на основі використання індексу периферійності регіонів та ІСЦ;
- оцінка динаміки ступеня інтегрованості регіональних ринків товарів шляхом використання коефіцієнта диференціації регіональних цін і стандартних відхилень розмаху цін за окремими видами продовольчих товарів;
- оцінка інтегрованості ринку шляхом встановлення зв'язку між ціною товару та попитом на нього у певному регіоні (на основі регресійної моделі);
- оцінка ступеня інтегрованості регіональних ринків товарів з національним ринком (за показником еластичності різниці цін за різницею доходів).

У дослідженнях зарубіжних вчених значна увага приділяється також вивченню впливу на просторову цінову дисперсію показника транзакційних витрат (найчастіше їх розглядають як показник транспортних витрат). Так, Ангел і Роджерс з метою визначення ступеня невідповідності закону єдиної ціни реальним умовам у 1996 р. провели дослідження, метою якого було визначення вагомості впливу відстаней між територіями на рівень цін. Вчені довели наявність залежності цін від відстаней між містами. Слід відзначити, що така оцінка є надзвичайно складною з огляду на різницю між залізничними та іншими тарифами із перевезення різних товарів, тому транспортні витрати доцільно оцінювати опосередковано. Як їх індикатор здебільшого використовують відстані між просторовими сегментами ринку.

Подібних висновків дійшли російські вчені, які довели існування вищевказаної залежності. Результати цих досліджень є цілком закономірними з огляду на велику протяжність країни. В цій ситуації регіони країни поділились на ті, в яких закон єдиної ціни виконується і ті, на які його дія не розповсюджується. Результати досліджень інтегрованості російського ринку виявились досить несподіваними: ринок європейської частини Росії без північних територій, з його більш сприятливими умовами для торгового арбітражу, виявляється слабше інтегрованим, ніж ринок азійської частини без важкодоступних регіонів [9, с. 85-99; 5].

Отже, залежність цін у Росії від транспортних витрат є закономірним явищем з огляду на значні відстані між регіонами. Цікаво, чи є вагомою залежність цін від відстаней між регіонами для України?

Враховуючи відстані між регіонами, ми здійснили оцінку наявності залежності між ІСЦ та індексом периферійності, який розраховується за формулою:

$$I_d = \frac{d_{ij} \times N_i}{N_j} \quad (3)$$

де I_p – індекс периферійності;
 d_{ij} – відстань між i -тим і j -тим регіоном;
 N_i – міра маси (обсяг регіонального ринку – населення i -того регіону);
 N_j – міра маси (обсяг регіонального ринку – населення j -того регіону).

Отримані результати засвідчили слабку залежність між географічним положенням регіонів України та рівнем цін. І це цілком логічно з огляду на певний рівень компактності території країни. Як свідчить просторовий розподіл регіонів за індексом периферійності та ІСЦ (рис. 2), у просторовому позиціюванні регіонів спостерігається виокремлення лише Донецької, Дніпропетровської і Луганської областей, а також значне концентрування напівпериферійних регіонів з індексом периферійності від 5 до 20.

Наступним важливим кроком оцінки інтегрованості українського ринку товарів є вивчення ступеня просторової інтеграції ринку на основі просторових рядів цін. Йдеться про встановлення наявності тенденцій просторового наближення рівнів регіональних цін. Для оцінки різниці цін сільськогосподарської продукції між регіонами скористаємось зваженим коефіцієнтом варіації регіональних цін.

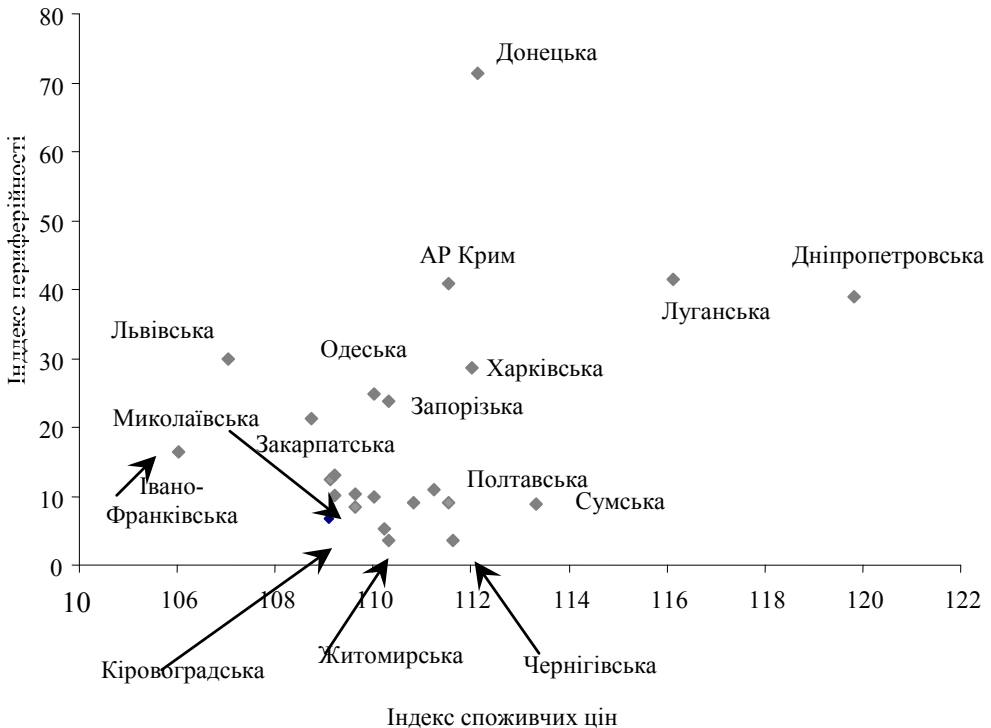

Рис. 2. Просторовий розподіл регіонів України за ІСЦ та індексом периферійності

Цей показник є одночасно параметром оцінки просторової ринкової інтеграції та інтенсивності міжрегіональної конкуренції. Зниження варіації регіональних цін свідчатиме про тенденцію до вирівнювання абсолютних рівнів цін і, відповідно, про тенденцію наближення до ринкової інтеграції його сегментів. Іншою можливою інтерпретацією зниження варіації регіональних цін може бути зменшення бар'єрів входу в локальні ринки і зростання міжрегіональної конкуренції.

Зважений коефіцієнт варіації регіональних цін розраховується наступним чином [10]:

$$K = \sqrt{\sum_{i=1}^n (p_i - \bar{P})^2} \times a_i \quad (4)$$

де a_i – регіональна частка в загальних продажах с/г продукції в країні;
 n – кількість регіонів;
 p_i – ціна за 1 т. с/г продукції у даному регіоні;
 \bar{P} – середня ціна у країні за 1 т.

Результати розрахунків зваженого коефіцієнта варіації регіональних цін на деякі товари ринку сільгосппродуктів представлені на рисунку 3.

Ідентичність отриманих тенденцій динаміки варіації регіональних цін на сільгосппродукти підтверджує динаміка показника волатильності, що є статистичною мірою і розмаху, і нестійкості цінових коливань (табл. 1).

Отримані результати розрахунків підтвердили наявність «класичної» економічної залежності між обсягами виробництва і цінами на вироблений продукт, однак не дали однозначної відповіді з приводу підтвердження тенденції наближення регіональних цін на сільгосппродукцію.

Як бачимо, самим високим є коефіцієнт варіації для м'яса, динаміці якого властива висхідна тенденція, що свідчить про зростання різниці цін між регіонами і, відповідно, про низьку конкуренцію між просторовими сегментами ринку.

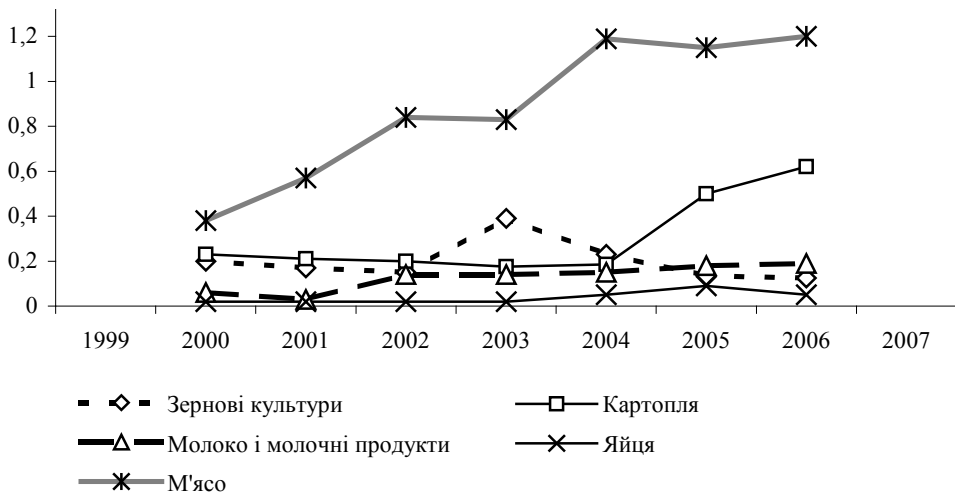

Рис. 3. Динаміка зваженого коефіцієнта варіації регіональних цін на сільгосппродукцію

Таблиця 1

Статистичні показники розходжень регіональних цін на сільгосппродукцію

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Зважений коефіцієнт розмаху цін							
Зернові культури	96,12	66,55	34,5	18,22	126,4	46,9	38,5
Картопля	127,8	120	113,8	83,9	95,5	120,7	328
Молоко та молокопродукти	31,4	36,1	38,8	45,8	55	76,6	72,1
Яйця	43,5	32	21,9	29,9	20,4	42,34	15,18
М'ясо	190,1	240	440,8	443,2	607	554,6	593
Волатильність розмаху цін							
Зернові культури	96,12	66,55	34,5	18,22	126,4	46,9	38,5
Картопля	127,8	120	113,8	83,9	95,5	120,7	328
Молоко та молокопродукти	31,4	36,1	38,8	45,8	55	76,6	72,1
Яйця	43,5	32	21,9	29,9	20,4	42,34	15,18
М'ясо	190,1	240	440,8	443,2	607	554,6	593

Динаміка коефіцієнта варіації цін на зернові культури і картоплю, порівняно з іншими видами сільськогосподарської продукції, має менший, однак нестабільний діапазон коливань. На ринку картоплі коефіцієнт варіації регіональних цін збільшується, а на ринку зернових – зменшується. Найнижчий показник варіації регіональних цін спостерігається на ринку яєць і молокопродуктів, що свідчить про вищий рівень просторової інтегрованості ринку цих продуктів, ніж інших.

Отже, отримані результати свідчать про наявність диференціації ступеня просторової інтегрованості регіональних ринків для окремих видів сільгосппродукції, що здебільшого зумовлене диференціацією регіонів України за обсягами випуску та реалізації продукції.

Аналіз коефіцієнтів міжрегіональної диференціації цін на продовольчі продукти за 24 видами та окремими часовими вибірками продемонстрував, що його значення перебуває у діапазоні від 0,87 до 2,1. Цікаво, що значення отриманих коефіцієнтів диференціації цін на окремі продукти вказують на менший розмах цін, ніж результати розрахунку зваженого коефіцієнта варіації регіональних цін на сільгосппродукцію (табл. 1).

З метою оцінки значущості отриманих регіональних цінових розходжень на окремі види продовольчих товарів нами визначені стандартні відхилення цін у 27 регіонах України. На рисунку 4 представлено динаміку розходження рівнів цін продовольчих товарів.

Як бачимо, за умов зростання вартості 24-продуктового набору протягом досліджуваного періоду зростають стандартні відхилення цін, тобто міжрегіональні розходження цін. Окрім того, низький коефіцієнт варіації цін (від 8,6 до 8,9%) свідчить, що сукупність просторових цінових диференціалів не є однорідною, а значить, у просторовому ряді цін відслідковуються їх значні коливання. Таким чином, розходження у рівнях цін товарів між регіональними ринками залишаються значними, що підтверджує слабку інтегрованість українського продовольчого ринку.

Рис. 4. Динаміка розходження рівнів цін продовольчих товарів

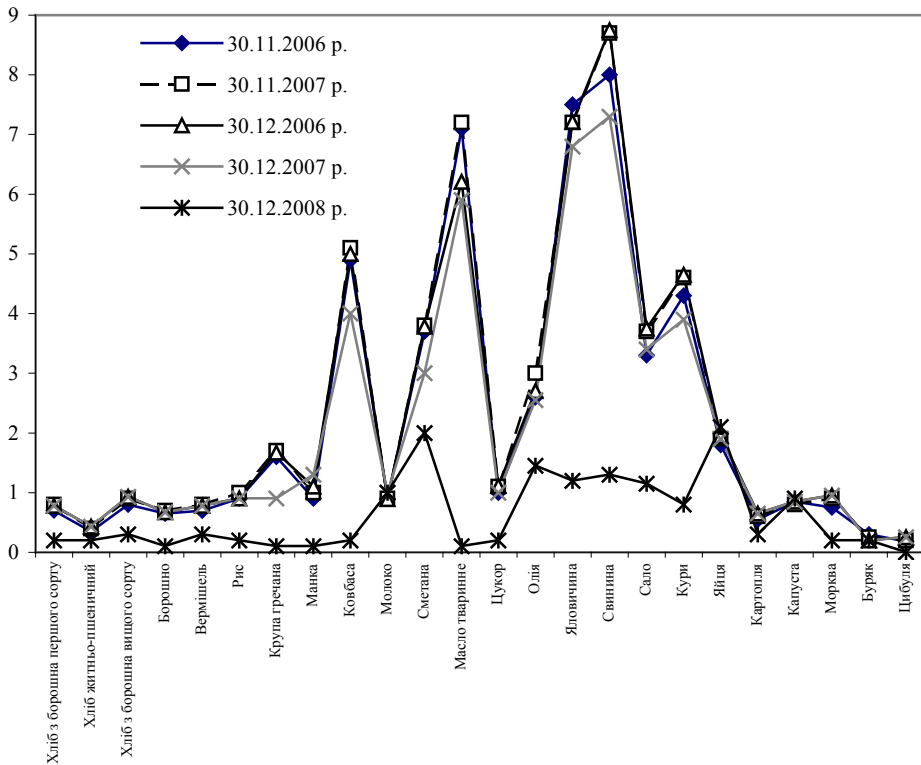

Рис. 5. Стандарні відхилення регіональних цін на продовольчі товари

Аналіз статистичних відхилень цін на окремі види товарів дозволяє говорити про інтегрованість ринку за певними видами продуктів. Як свідчать дані рисунку 5, ринки окремих товарів є більш інтегрованими, ніж інші, що підтверджує наявність тенденції наближення рівнів регіональних цін за окремими видами товарів і, відповідно, наявність вибіркового стосовно певного регіону тенденцій щодо формування передумов для активізації процесу просторової інтегрованості регіональних ринків товарів.

Отримані висновки обґрунтовують необхідність подальших досліджень просторової поведінки цін, які б дали відповідь щодо факторів цінової дезінтегрованості економічного простору країни. Поглиблення досліджень дозволить вирішити ряд питань, зокрема, щодо оцінки впливу інфляції на просторову поведінку цін і визначення факторів, які протидіють ціновій інтеграції. Враховуючи те, що просторова диференціація цін має місце не тільки в площині міжрегіональних порівнянь, цікавим полем дослідження процесів просторової інтеграції може стати внутрішньорегіональний рівень оцінювання, що дасть відповіді на питання щодо ступеня інтегрованості внутрішньорегіонального ринку, просторовими сегментами якого виступають регіональний центр, середні та малі міста, сільські поселення. Такий аналіз дозволить розширити та урізноманітнити систему чинників просторової інтеграції як важливого процесу формування і трансформації економічного простору країни.

Важливим аспектом дослідження інтеграційних процесів є визначення ролі кожного регіону в інтеграційних ринкових процесах. Насамперед відзначимо, що властивістю економічного простору є розмірність розвитку його елементів. За цих обставин можна говорити про інтегрованість або фрагментарність внутрішнього ринку, підтвердженням чого має виступати сила зв'язку між розмахом цін на товари і доходами населення.

Зв'язок між різницями цін і різницями душевих доходів використовують для перевірки дії закону єдиної ціни. Відповідно, ступінь залежності між ціною і попитом можна використовувати для оцінки інтегрованості ринку: чим слабшою є ця залежність, тим інтегрованість ринку є більшою. Статистичні дані щодо попиту відсутні, тому використаємо показник душевих доходів у регіонах України. Оскільки в інтегрованій економіці зв'язок між різницями цін і різницями доходів

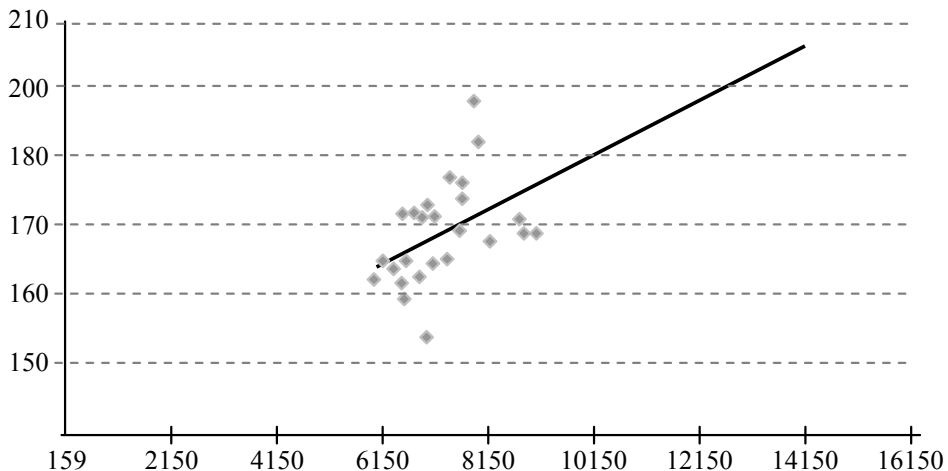

Рис. 6. Залежність міжрегіональних розходжень цін від розходжень доходів населення у 2006 р.

має бути статистично незначним або слабким, його сила може слугувати мірою інтегрованості ринку товарів. Рівняння регресії, представлене на рисунку 6, засвідчує існування позитивної кореляції між цінами та доходами, однак зв'язок між вказаними показниками є слабким. При зміні різниці доходів на 1 гривню різниця цін між просторовими сегментами ринку змінюється на 4 копійки.

Для визначення ступеня інтегрованості кожного з регіонів країни до національного ринку визначимо еластичність різниці цін за різницею доходів.

Умова ринкової рівноваги у формалізованому вигляді може бути представлена наступним чином:

$$D(P_r, M_r) - S(P_r) = 0, \quad (5)$$

де D і S – попит і пропозиція;
 P_r – ціна товару в регіоні;
 M_r – душові доходи в регіоні.

Відповідно, ціну можна відображати як функцію від душевого доходу, тобто $P_r = f(M_r)$. За умов постійності еластичності попиту за доходом її можна розглядати у вигляді лінійно-логарифмічної функції:

$$P_r = a + \beta M_r. \quad (6)$$

Віднімаючи від співвідношення (6) подібне співвідношення для іншого регіону s , отримуємо:

$$P_{rs} = \beta M_{rs}, \quad (7)$$

де відношення $P_{rs} = P_r - P_s \equiv M_r - M_s$, відображають різницю (диференціал) цін і доходів між регіонами r і s ;

$$P_{rs} = \ln \frac{P_r}{P_s} \quad - \quad \text{відносна ціна, або розмах цін у регіонах } r \text{ і } s;$$

$$M_{rs} = \ln \frac{M_r}{M_s} \quad - \quad \text{відносний дохід, або розмах доходів } r \text{ і } s;$$

$$\beta \quad - \quad \text{еластичність різниці цін за різницею доходів [2].}$$

Вважаємо правомірним як P_s і M_s розглядати середньоукраїнське значення показників міжрегіонального розмаху цін і душевих доходів для оцінки ступеня інтегрованості регіональних ринків. Відхилення від середнього рівня дозволяє і визначати ступінь сегментованості ринку, і оцінювати рівень інтегрованості, зв'язаності окремих регіонів із загальноукраїнським ринком товарів.

Як бачимо з даних рисунку 7, найменш інтегрованими до загальнонаціонального ринку товарів виявились регіони північного сходу країни і центру – Київська, Миколаївська, Луганська, Харківська, Черкаська, Сумська і Чернігівська області, тобто 22% регіонів. Найвищий рівень інтегрованості (значення показника еластичності різниці цін за різницею доходів $\beta \square 0,2$) мають АР Крим, Вінницька, Дніпропетровська, Донецька, Житомирська, Запорізька, Закарпатська, Львівська, Полтавська, Тернопільська, Херсонська, Чернівецька області – 44% регіонів країни. Середній рівень інтегрованості ($\beta \square 0,5$) мають 34% регіонів.

Рис. 7. Ступінь інтегрованості регіональних ринків товарів у 2006 році

груповий розподіл регіонів за ступенем інтегрованості ринку здебільшого зумовлений значними диференціалами цін і доходів.

Окрім доходів населення, які визначають попит на ринку товарів, просторовий розмах цін в Україні залежить від: товарної і виробничої концентрації; ринкового потенціалу регіону, розмір якого визначається шляхом урахування виробленого в регіоні ВРП і відстаней між регіонами; витрат міжрегіональної торгівлі (транспортних тарифів та інших трансакційних витрат), які виступають її бар'єрами; рівня інфляції; ємності ринку, що може вимірюватись показником чисельності населення – споживача товарів і послуг; ступенем монополізації ринку; рівнем розвитку транспортної і торговельної інфраструктури та іншими чинниками. Дослідження ступеня впливу перелічених факторів може слугувати окремим напрямом досліджень не тільки інтегрованості ринку, а й єдності економічного простору країни.

За умов наявності слабких тенденцій цінової інтегрованості регіональних сегментів ринку регіональна економічна політика повинна стати вагомою складовою державної політики єдності, сутність якої полягає у забезпеченні передумов формування ефективного конкурентного ринку, де діють прозорі «правила гри».

Список використаних джерел

1. Сторонянська І.З., Шульд С. Л. Міжрегіональна інтеграція в Україні. – Львів: Арал, 2007. – 292 с.
2. Глуценко К.П. Модели и методы исследования пространственной интеграции рынков товаров / Автореф. дис... д. э. н.: 08.00.03. – М., 2008. – 30 с.
3. Глуценко К.П., Конева А.П. Интеграция российского продовольственного рынка // Регион: экономика и социология. – 2004. – №2. – С.47-63.

4. Кругман Н., Обстфельд М. Международная экономика. Теория и практика. – М.: Экономический факультет МГУ, ЮНИТИ, 1997.
5. Глуценко К.П. Пространственная интеграция рынков товаров: основы // <http://econom.nsu.ru/oldeconom/gluschenko/teaching/trainingaids.htm>.
6. Юсупова Г.Ф. Действует ли закон единой цены на российских рынках (на примере рынка пшеницы) / ГУ ВШЭ. – Препринт WP/ 2004/02. – М., 2004. – 32 с.
7. Глуценко К.П. Насколько едино российское экономическое пространство? / Научный доклад. – М.: ЕЕРС, 2002. – 74 с.
8. Ревенко А. В Украине слишком большой разброс цен // Дзеркало тижня. – 2007. – №48(677).
9. Берковиц Д. Де Йонг Д. Граница внутри российского экономического пространства // Регион: экономика и социология. – 2000. – №1. – С. 98-99.
10. Юсупова Г.Ф.. Действует ли закон единой цены на российских рынках (на примере рынка пшеницы) // <http://www.ecsocman.edu.ru>

Шульц С.Л. *Ценовой фактор интегрированности экономического пространства Украины.* Обосновываются методологические подходы к пониманию единства экономического пространства страны. Акцентируется внимание на проблемах пространственной интеграции рынков и рассматриваются условия, методические подходы и приемы оценки интегрированности региональных рынков товаров. Проанализирована степень интегрированности региональных рынков с национальным и определены факторы, которые влияют на эти процессы.

Ключевые слова: единство экономического пространства, пространственная интегрированность рынка, расхождения региональных цен.

Shults S.L. *Price Factor of the Integrating of Economic Space of Ukraine.*

Methodological approaches to the understanding of unity of economic space of the country are substantiated. Attention is accented on the problems of spatial integration of markets and terms, methodical approaches and methods of estimation of integrating of regional markets of commodities are examined. The degree of the integrating of regional and national markets has been analysed and factors influencing these processes has been determined.

Key words: unity of economic space, spatial integrating of the market, divergence of regional prices.

Надійшло 02.04.2008 р.